

ΑΠΟ ΤΟ JOURNAL OF MEDITERRANEAN ARCHAEOLOGY

«VALUE OF HERITAGE IN
TURKEY: HISTORY AND
POLITICS OF TURKEY'S WORLD
HERITAGE NOMINATIONS»
Çiğem Atakuman, JMA 23/1
(2010), σ. 107-131

Το άρθρο της Çiğem Atakuman για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Τουρκία πραγματεύεται θέματα διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς και την επίδραση της πολιτικής της χώρας στη διαμόρφωση των πολιτιστικών αξιών. Αν και ξεφεύγει της άμεσης γεωγραφικής περιοχής που καλύπτει η στίλη αυτή, θεωρώ ότι το συγκεκριμένο άρθρο προσεγγίζει θέματα που απασχολούν την ελληνική αρχαιολογική πραγματικότητα, γι' αυτό και το παρουσιάζουμε εδώ.

Ξεκινώντας από την προϋπόθεση ότι η έννοια και η αντίληψη της εθνικής ταυτότητας αλλάζει διαχρονικά στο πλαίσιο του διαλόγου για την πολιτιστική κληρονομιά, στο άρθρο της η Atakuman θα προσπαθήσει να εξηγήσει πώς οι αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν εμπλακεί στη μακρά αναζήτηση της Τουρκίας για την ταυτότητά της σε σχέση με τον δυτικό κόσμο ενώ παράλληλα προσπαθεί να προστατεύσει τις πατροπαράδοτες πολιτισμικές αξίες της Ανατολής.

Η συγγραφέας ξεκινά το άρθρο της με μια ιστορική αναδρομή των εξωτερικών σχέσεων της Τουρκίας με την Ευρώπη από την Οθωμανική Αυτοκρατορία μέχρι σήμερα και επικεντρώνεται στην περίοδο μετά τη χούντα του 1980 που συμπίπτει χρονικά και με τις πρώτες υποψηφιότητες μνημείων της Τουρκίας για να ανακηρυχθούν μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς.

Οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης συνοψίζονται ως εξής: Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετώπιζε πάντοτε την Τουρκία εν μέρει ως «εαυτόν» και εν μέρει ως «άλλο» – κάτι το οποίο οδήγησε και την Τουρκία αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση να πραγματεύονται αντίστοιχα την ταυτότητά τους μέσα από τον «άλλο». Η αναζήτηση για έναν νέο ορισμό ταυτότητας και από τις δύο πλευρές είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη εθνικιστικών τάσεων, είτε εθνικών είτε θρησκευτικών, και στην Τουρκία αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ παράλληλα τα προβλήματα προσέγγισης μεταξύ των δύο παραμένουν ακόμα άλυτα.

Σε αυτό το πλαίσιο, και σύμφωνα με τη συγγραφέα, η Συνθήκη για την Παγκόσμια Κληρονομιά της ΟΥΝΕΣΚΟ αποτελεί ένα πεδίο διπλωματικών διαπραγματεύσεων για το ευρωπαϊκό εγχείρημα της Τουρκίας. Για την Τουρκία η πολιτιστική της κληρονομιά θεωρείται «κάτι» το οποίο προστατεύεται για την αξία του και για λόγους διεθνούς κύρους και τουριστικής κατανάλωσης.

Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η επιλογή κάθε φορά των αρχαιολογικών μνημείων της Τουρκίας για τον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ σχετίζεται άμεσα με την επιδίωξη της Τουρκίας για την ένταξή της στον δυτικό κόσμο και κατ' επέκταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα που επικαλείται είναι ότι μετά τις εκλογές του 2009, και με τις σχέσεις της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τέλμα, η κυβέρνηση του κόμματος της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης αποφασίζει να θέσει υποψηφιότητα για 5 αρχαιολογικές θέσεις για

να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Αυτές οι θέσεις αφενός σχετίζονται με το ευρωπαϊκό παρελθόν της Τουρκίας μιας και οι 4 από τις 5 είναι θέσεις των κλασικών χρόνων και αφετέρου η πέμπτη, η νεολιθική θέση του Catalhöyük, σφραγίζει τις ρίζες του ευρωπαϊκού πολιτισμού σε ανατολικό έδαφος. Το γεγονός ότι οι περισσότερες αρχαιολογικές θέσεις που έχουν ανακηρυχθεί μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς μέχρι σήμερα είναι προ-ισλαμικές θέσεις μπορεί εύκολα να ερμηνευθεί ως «κατάκτηση της Ευρώπης από την Τουρκία» μέσω της κατοχής «πραγμάτων» που θεωρούνται σημαντικά για την Ευρώπη.

Η Atakuman καταλήγει ότι, παρόλο που η πολιτιστική κληρονομιά στην Τουρκία παρουσιάζεται ως ζήτημα εθνικής τιμής στη διεθνή σκηνή, στην πράξη παραμένει ένα υποτυπώδες όργανο της τουρκικής πολιτικής για να διασφαλίσει μια θέση στην εξελισσόμενη παγκόσμια τάξη και για να διαπραγματευτεί την αναγνώριση σύμφωνα με τις υπαγορεύσεις των διεθνών πολιτικών εξελίξεων και ιδιαίτερα στο πεδίο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Τέλος, σε μία χώρα όπου υπάρχουν περισσότερα τζαμιά (πάνω από 85.000) απ' ό,τι σχολεία (κάτω από 70.000) προφανώς το κοινό ή η πολιτεία δεν ενδιαφέρονται ούτε για την προ-ισλαμική, ανατολική πολιτιστική κληρονομιά, ούτε για τα μνημεία που ανακηρύσσονται μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σοφία Αντωνιάδου
Ίδρυμα Πιερίδη